

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
КАФЕДРА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ, РЕАБІЛІТОЛОГІЇ І СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

*для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності: 016 Спеціальна освіта*

Харків – 2023

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра спеціальної педагогіки
Кафедра здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ
РОБОТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ І
ВИХОВАННЯ**

*для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності: 016 Спеціальна освіта*

Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 1 від 18.01.2023р.

Харків – 2023

УДК 378. 22(072)

Рецензенти:

І. Кузава, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

О. Друганова, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 1 від 18.01.2023 р.

Методичні рекомендації до написання курсової роботи зі спеціальних методик навчання і виховання для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 016 «Спеціальна освіта» / Укл. В. Коваленко, Н. Науменко, Н. Сінопальнікова, А. Галій. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2023. – 42 с.

У методичних рекомендаціях розкриваються особливості науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, міститься орієнтовний перелік тем курсових робіт зі спеціальних методик, а також представлено вимоги до написання, оформлення, рецензування та захисту курсових робіт.

Методичні рекомендації розроблено для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, викладачів, наукових керівників курсової роботи за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта».

Видано за рахунок укладачів

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ОСНОВНІ ЕТАПИ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ НАД КУРСОВОЮ РОБОТОЮ	6
ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ ТА НАУКОВОГО КЕРІВНИКА	7
ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО КУРСОВОЇ РОБОТИ	9
Загальні положення.....	9
Структура курсової роботи.....	12
Правила оформлення курсової роботи.....	21
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕТОДИК	26
ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕТОДИК	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ.....	32

ВСТУП

Відповідно до Положення про організацію та проведення атестації на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» здобувачі освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти упродовж навчання виконують курсові роботи зі спеціальних методик. Навчальним планом підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта», спеціалізацій 016.01 Логопедія та 016.02 Олігофренопедагогіка, у восьмому семестрі передбачено написання курсової роботи зі спеціальних методик (розвитку мовлення, виховання, природознавства, математики, ручної праці та образотворчої діяльності тощо).

Курсова робота зі спеціальних методик є дослідженням у рамках освітньої програми конкретного проблемного питання або науково-практичного (методичного) завдання з елементами наукового пошуку, одним із видів науково-дослідної роботи, самостійним науковим дослідженням здобувача.

Виконання курсової роботи має на меті сформувати у здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня навички проведення наукового дослідження, творчої самостійної роботи, сприяти оволодінню загальнонауковими і спеціальними методами сучасних наукових досліджень, поглибленому вивченню будь-якого питання, теми навчальної дисципліни тощо.

Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди (у новій редакції) курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних здобувачами освіти за період навчання відповідно до спеціальності 016 «Спеціальна освіта» та їх застосування для комплексного вирішення конкретного фахового завдання http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Piojenn/Pro_organisaziyu_osvitnogoosvity.pdf

Здобувачі вищої освіти обирають теми наукових досліджень з переліку, запропонованого кафедрами, який щорічно оновлюється.

Оцінювання наукового дослідження відбувається у вигляді відкритого захисту курсової роботи перед фаховою комісією.

Індивідуальне наукове дослідження зі спеціальних методик (курслова робота) виконується у два етапи:

- теоретичний етап – аналіз літературних джерел за темою наукового дослідження, узагальнення, обговорення результатів теоретичного аналізу та їх співставлення з сучасним станом проблеми;
- практичний етап (виконання експериментального дослідження із застосуванням спеціальних методик, тестування, психолого-педагогічне обстеження), який реалізується під час проходження практик.

Курсова робота зі спеціальних методик є самостійним науковим дослідженням, що має відповідну структуру, внутрішню систему і відображає хід і отримані результати визначеної теми.

Курсова робота повинна:

- відповідати сучасному рівню розвитку науки, а її тема – бути актуальною;
- відбивати як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання, правомірність використання яких всебічно обґрунтовується у кожному конкретному випадку їх використання;
- містити принципово новий матеріал, що включає опис нових фактів, явищ і закономірностей або узагальнення раніше відомих положень з інших наукових позицій або у зовсім іншому аспекті;
- передбачати елементи наукової полеміки; наводити вагомі й переконливі докази на користь обраної концепції, всебічно аналізувати і доказово критикувати протилежні їй точки зору.

Курсова робота має виявити вміння здобувача вищої освіти грамотно проводити дослідження, обробляти, систематизувати, інтерпретувати та класифікувати одержані результати.

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ НАД КУРСОВОЮ РОБОТОЮ

I. Підготовчий етап:

1. Вибір теми курсової роботи.
2. Складання плану курсової роботи після попереднього ознайомлення з науково-методичною літературою за темою дослідження.
3. Визначення основних завдань науково-дослідної роботи. Формулювання наукового апарату дослідження (визначення об'єкту, предмету, мети, гіпотези, завдань, методів дослідження).

II. Основний етап (виконання здобувачем освіти визначених в категоріально-понятійному апараті завдань дослідження):

1. Вивчення та аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження;
2. Здійснення експерименту, проведення інших емпіричних методів дослідження.
3. Опис та аналіз усіх отриманих даних (перший або чорновий варіант, який може бути переглянутий науковим керівником).

III. Завершальний етап (оформлення роботи): впорядкування підготовлених матеріалів, представлення їх у розгорнутому вигляді у відповідності до правил оформлення курсового проекту.

Достатній обсяг курсової роботи зі спеціальних методик 25–35 сторінок, додатки не входять у вказаний обсяг.

IV. Перевірка курсової роботи науковим керівником, її рецензування.

V. Захист курсової роботи.

Проведення науково-дослідницької роботи і написання курсової роботи потребує багато зусиль та часу, тому доцільним є складання плану-графіку, в якому відображаються всі етапи і терміни виконання здобувачем освіти роботи.

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ ТА НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

Здобувачу надається право обрати тему курсової роботи з рекомендованої кафедрою тематики або за пропозицією чи згодою наукового керівника.

Тема повинна цікавити студента, або, принаймні, містити певний аспект, який викликає у нього особливий інтерес. Разом з науковим керівником тема може бути уточнена, доповнена, по-іншому сформульована. Теми курсових робіт розробляються викладачами кафедри спеціальної педагогіки та кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології та затверджуються на засіданнях кафедр. У разі ініціативи студента щодо виконання дослідження за власною темою, вона має бути узгоджена з науковим керівником і також затверджена на засіданні кафедри.

Завдання для виконання курсової роботи складаються разом із науковим керівником.

Здобувач має право:

- обирати наукового керівника;
- порушувати питання перед кафедрою про зміну наукового керівника, якщо для цього є вагомі підстави;
- мати повний доступ до всіх інформаційних баз даних та ресурсів Університету, зокрема до наукової бібліотеки Університету, кафедри;
- користуватися допомогою наукового керівника під час підготовки курсової роботи.

Здобувач зобов'язаний:

- чітко дотримуватися графіку виконання курсової роботи, а у випадках його порушення надавати аргументовані пояснення щодо їхніх причин науковому керівнику або завідувачу кафедри;
- своєчасно (відповідно до графіку) подавати науковому керівнику текст курсової роботи (частинами та у завершеному вигляді);
- оформити курсову роботу відповідно до Національних стандартів і технічних вимог;
- дотримуватися вимог нормативних документів щодо академічної доброчесності, персонально відповідати за наявність академічного плагіату у курсовій роботі;
- аргументовано і тактовно реагувати на зауваження наукового керівника та рецензента, давати обґрунтовані відповіді на запитання членів Кваліфікаційної комісії та присутніх на публічному захисті курсової роботи.

Кафедри призначають наукових керівників курсових робіт із числа викладачів кафедри відповідно до тематики наукових досліджень.

Керівник курсової роботи зобов'язаний:

- надавати здобувачу допомогу у виборі й обґрунтуванні теми, складанні плану та визначенні етапів виконання роботи, підборі джерел та обранні методів дослідження, написанні, оформленні роботи, підготовці її до публічного захисту тощо;
- проводити систематичні індивідуальні консультації для здобувачів та семінари для групи студентів, що виконують курсові роботи на споріднені за змістом чи характером теми;
- протягом усього періоду виконання курсової роботи на основі аналізу підготовлених здобувачем матеріалів контролювати цей процес та періодично інформувати кафедру про стан підготовки роботи;
- надавати допомогу здобувачу в підготовці наукових публікацій за результатами дослідження і сприяти їх опублікуванню у наукових виданнях, матеріалах наукових конференцій, симпозіумів, круглих столах та ін.;
- нести відповідальність за випадки виявлення академічного плагіату у курсовій роботі здобувача.

Якщо захист курсової роботи визнається незадовільним і Кваліфікаційна комісія дає згоду на повторний захист роботи без зміни теми, науковий керівник надає здобувачу необхідну допомогу в доопрацюванні роботи.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО КУРСОВОЇ РОБОТИ

1. Загальні положення

Тематика курсових робіт зі спеціальних методик має відповідати завданням освітніх компонентів відповідно до спеціальності 016 «Спеціальна освіта» і тісно пов'язуватися з практичними потребами конкретного фаху.

Тематика курсових робіт, що пропонується випусковими кафедрами, відображає актуальні проблеми спеціальної освіти і орієнтується на тематику науково-методичних досліджень співробітників кафедр. Професорсько-викладацький колектив кафедр постійно оновлює тематику курсових робіт з урахуванням трансформацій, які відбуваються в освітній галузі та відповідних сферах життя суспільства.

Курсова робота допомагає здобувачу освіти системно показати теоретичні знання з навчальних дисциплін зі спеціальних методик психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП, оволодіти первинними навичками дослідної роботи: збирати дані, аналізувати, творчо осмислювати, формулювати висновки, пропозиції та рекомендації з предмету дослідження. Саме тут є нагода проконтролювати знання і вміння здобувача освіти, правильно організувати дослідницьку роботу, оформити її результати і показати готовність до виконання кваліфікаційної роботи.

Виконання курсової роботи повинно сприяти поглибленому засвоєнню лекційного курсу і отриманню навичок у галузі вирішення практичних завдань. Це потребує від здобувача освіти не тільки знань загальної і спеціальної літератури з теми дослідження, а й умінь проводити психолого-педагогічні, експертні та інші дослідження, пов'язувати питання теорії з практикою, робити узагальнення, формулювати висновки та пропозиції.

Курсова робота зі спеціальних методик відображає особливості застосування тих або інших методик навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами, нових методів, прийомів, засобів, які мають позитивний вплив на розвиток або відновлення тих чи інших порушених процесів або функцій організму дитини, сприяють усуненню психофізичних недоліків.

Курсова робота зі спеціальних методик передбачає представлення у практичній частині доволі великий за обсягом, значною мірою систематизований та впорядкований матеріал, що відображає досвід тривалої роботи здобувача освіти (протягом одного навчального року, півріччя) безпосередньо на робочому місці або під час проходження виробничих практик в одному і тому ж навчальному закладі.

У курсовій роботі здобувач може представити вивчений та описаний ним передовий педагогічний досвід роботи одного або кількох закладів освіти, де здійснюється навчання, виховання дітей з особливими освітніми потребами, корекція їх психофізичного розвитку, проаналізувати та узагальнити досвід роботи корекційних педагогів на підставі зібраних та опрацьованих анкетних даних, може описати систему корекційної роботи вчителя-дефектолога вищої категорії з включенням у своє дослідження результатів обстеження дітей на

початку та в кінці навчального року (бажано, щоб на якомусь з етапів обстеження активну участь у діагностиці під керівництвом досвідченого фахівця приймав і сам студент).

Що стосується застосування методу педагогічного експерименту у власному дослідженні студента, то під час виконання курсової роботи методичної спрямованості студент за дозволом наукового керівника може провести та ретельно відобразити результати лише констатувального етапу експерименту, а формувальний етап представити у вигляді проєкту певної методики навчально-виховної роботи (якщо запропонована методика потребує тривалого часу для її реалізації, контрольний етап експерименту може бути відсутнім, але у такому разі практична частина курсової роботи студента повинна бути оцінена науковим керівником).

Термін виконання курсових робіт визначається робочим навчальним планом.

1.1. Назва курсової роботи повинна бути, по можливості, короткою, відповідати обраній спеціальності та сутності наукової проблеми, що вирішується, вказувати на мету дослідження роботи та її завершеність. Іноді для більшої конкретизації до назви необхідно додати невеликий (4-6 слів) підзаголовок.

У назві небажано використовувати ускладнену термінологію псевдонаукового характеру. Треба уникати назв, що починаються зі слів «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Деякі питання...», «Матеріали до вивчення...», «До питання...» і т. ін., у яких належною мірою не відбито сутність проблеми.

1.2. Під час написання курсової роботи здобувач освіти обов'язково повинен посилатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали або окремі результати.

1.3. В курсовій роботі бакалавра необхідно стисло, логічно та аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології тощо.

1.4. В процесі написання курсової роботи здобувач освіти має дотримуватися академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин, що є обов'язковою вимогою відповідно до Закону України «Про вищу освіту» та Кодексу академічної доброчесності Національної агенції. Академічна доброчесність є етичною складовою освітнього процесу для забезпечення довіри до наукових досліджень та результатів навчання.

Дотримання академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин здобувачами освіти під час написання курсової роботи передбачає:

- самостійне виконання завдань курсової роботи відповідно до складеного та узгодженого з науковим керівником змісту;

- обов'язкове посилання на джерела інформації, якщо здобувачем використовуються запозичені ідеї, твердження, відомості;

- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати своїх наукових досліджень;
Порушенням академічної доброчесності вважається:
 - академічний плагіат, як надання, оприлюднення, повне або часткове, наукових результатів, що взяті в інших та видані як власні;
 - відтворення опублікованих текстів без вказівки авторства;
 - формою академічного плагіату є також самоплагіат;
 - фабрикація або фальсифікація результатів досліджень, посилянь або будь-яких інших даних;
 - обман або надання явно неправдивої інформації щодо власної діяльності;
 - списування та використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації;

За порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути недопущені до захисту курсових робіт!

Курсову роботу подають у вигляді спеціально підготовленого рукопису в твердій палітурці, та електронний варіант. До захисту курсової роботи науковий керівник здійснює рецензування роботи за критеріями наданими у Додатку 1.

1.5. Курсову роботу виконують державною мовою.

1.6. Захист курсової роботи проводиться публічно – на відкритому засіданні кафедри у визначений графіком навчального процесу на факультеті термін.

Під час засідання із захисту курсових робіт ведеться протокол із розгляду курсових робіт студентів, який підписують члени комісії.

Під час захисту здобувач освіти стисло (час виступу – 5-7 хвилин) доповідає зміст курсової роботи, обґрунтовує висновки. До виступу студент має підготувати презентацію.

Голова комісії із захисту курсових робіт ознайомлює присутніх із рецензією наукового керівника, результатами перевірки роботи на плагіат.

Виконавець курсової роботи відповідає на запитання членів комісії та інших присутніх на захисті.

По завершенню виступів-захистів усіх здобувачів освіти, які виконували курсові роботи, комісія проводить закрите засідання.

На закритому засіданні по кожній курсовій роботі обговорюється якість її виконання, результати захисту і більшістю голосів виноситься рішення про загальну оцінку курсової роботи з урахуванням наступних критеріїв:

- обґрунтованість актуальності і новизни обраної теми, повнота визначення мети і завдань дослідження, спрямованість роботи на практичне застосування вивченого теоретичного матеріалу;
- науково-теоретичний рівень змісту роботи, ступінь досягнення поставлених завдань у висновках;
- ступінь самостійності проведеного дослідження, оригінальність наукового тексту;
- дотримання норм оформлення роботи, наукового стилю викладення матеріалу;

- уміння здобувача освіти стисло й послідовно викладати сутність і результати дослідження, володіння культурою презентації;
- здатність студента аргументовано захищати свої пропозиції, власну точку зору під час додаткових запитань.

При виставленні оцінки комісія враховує рецензію наукового керівника та результати перевірки роботи на плагіат.

Одразу після завершення закритого засідання результати захисту оголошуються здобувачам освіти й заносяться у відомість обліку успішності та залікову книжку здобувача.

У разі, якщо за результатами захисту здобувач освіти отримує підсумкову оцінку «незадовільно», курсову роботу повертають виконавцю для виправлення визначених недоліків та повторного захисту роботи як академічної заборгованості. Ліквідація академічної заборгованості здійснюється шляхом повторного захисту у термін, визначений у графіку перескладань.

2. Структура курсової роботи

Структура курсової роботи – це чітко регламентована послідовність розміщення її основних частин довідково-супровідного і змістового характеру. Вона відображає зовнішнє розміщення і внутрішній логічний зв'язок наукового дослідження і свідчить про рівень її загальної методологічної підготовки. Будь-яка курсова робота дослідницького характеру повинна містити вступ, критичний огляд джерел з проблеми дослідження, теоретичну частину, обґрунтування розробки методики дослідження, опис експерименту, якісний і кількісний аналіз результатів, висновки, рекомендації, список використаних джерел.

Ці структурні компоненти не завжди можуть бути самостійними розділами роботи, але саме в такій логічній послідовності вони обов'язково мають бути структуровані.

В структурі курсової роботи мають бути в наявності наступні елементи:

- титульна сторінка визначеного зразка (Додаток 2);
- зміст (Додаток 3);
- перелік умовних позначень і скорочень (за необхідності);
- вступ (Додаток 4);
- основна частина;
- висновки;
- список використаних джерел (у тому числі закордонних видань – мовою країн Європейського Союзу);
- додатки (таблиць, діаграм, ілюстрацій, документів, розрахунків, методичних розробок, моделей, макетів, виробів тощо (за необхідності)).

2.1. Титульна сторінка курсової роботи. Титульна сторінка є першою сторінкою курсової роботи. Вона заповнюється за чітко визначеними правилами і повинна містити такі позиції:

- назва закладу вищої освіти, де виконана робота;
- назва кафедри, на якій виконувалася курсова робота;

- вид викладу наукового матеріалу – курсова робота;
- тема курсової роботи;
- прізвище, ім'я, по батькові здобувача освіти (у називному відмінку);
- прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, учене звання наукового керівника;
- місце виконання і рік написання роботи.

2.2. Зміст як структурний компонент курсової роботи подають на початку виконання наукового дослідження здобувачем освіти. Він містить заголовки усіх розділів, параграфів, підпараграфів (крім підзаголовків, які друкуються у підбір), а також вступ, висновки, список використаних джерел і додатки із зазначенням номерів початкових сторінок. Заголовки у змісті повинні точно повторювати заголовки у тексті, і скорочення їх не допускаються.

Заголовки одного рівня рубрикації тексту необхідно розміщувати один під одним. Заголовки кожного подальшого рівня зміщені вправо по відношенню до заголовків попереднього рівня на абзацний відступ. Усі заголовки пишуться з великої літери, крапка в кінці заголовка не ставиться.

2.3. Перелік умовних позначень і скорочень (за необхідності). Якщо в курсовій роботі вжита специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то їх перелік може бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом.

Перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять скорочення, а справа – їх детальне розшифрування.

Якщо в курсовій роботі здобувача наявні спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення повторюються менше ніж три рази, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті при першому згадуванні.

2.4. Вступ. Вступ – частина курсової роботи, що дає загальне уявлення про конкретний напрям наукового пошуку і містить необхідні кваліфікаційні характеристики проведеного наукового дослідження.

У вступі необхідно обґрунтувати актуальність і рівень досліджуваності проблеми, що розглядається; визначити мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; висвітлити наукову новизну й практичну значущість отриманих результатів; навести форми їх апробації і подати характеристику структури курсової роботи.

Вступ за обсягом не має перевищувати 3 сторінки та розкриває сутність і стан наукової проблеми (задачі) та її значущість, підстави й вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження.

Далі подають загальну характеристику курсової роботи в рекомендованій нижче послідовності:

- актуальність теми;
- обґрунтування актуальності теми;
- характеристика ступеня дослідження проблеми в спеціальній науковій літературі;
- об'єкт та предмет дослідження;
- мета та завдання дослідження;

- методи дослідження;
- наукова новизна;
- практичне значення одержаних результатів;
- структура курсової роботи.

Актуальність теми. Обґрунтування актуальності проблеми дослідження передбачає розкриття ступеня важливості і соціальної значущості обраної теми для розвитку сучасної теорії і практики певної галузі науки. Отже, автор курсової роботи повинен показати уміння обрати тему дослідження, оцінити своєчасність її розробки і цим відповісти на питання: чому саме сьогодні необхідно розглядати цю наукову проблему і де проходить межа між відомим і невідомим у науці.

Орієнтовна схема обґрунтування актуальності проблеми дослідження може бути такою:

- дати об'єктивну оцінку сучасного стану об'єкта дослідження з акцентуванням уваги на інших проблемах і суперечностях;
- показати, як на сучасному етапі розв'язуються існуючі проблеми на практиці, якщо можливо – із посиланням на офіційні документи;
- оцінити стан наукової розробленості обраної проблеми: на основі стислого аналізу літератури визначити коло науковців, які займалися її розробкою, висвітлити проблематику їх досліджень і наголосити на маловивчених або зовсім невивчених моментах;
- зробити висновки про те, що недостатня розробленість конкретного аспекту проблеми зумовила вибір теми дослідження.

Усю інформацію у цьому підпункті слід подавати логічно, систематизовано із чітким викладом; необхідно виділити найголовніше і найсуттєвіше, те, що безпосередньо стосується теми дослідження. Короткий огляд літератури має свідчити про компетентність автора у питанні, що розглядається, й уміння оцінювати досягнення попередніх дослідників.

Увесь матеріал може займати 1-2 сторінки.

Об'єкт дослідження. Це обрані дослідником для вивчення процес чи явище, внаслідок існування яких виникла проблемна ситуація.

Об'єкт дослідження пов'язаний із його предметом.

У зв'язку з тим, що один і той же об'єкт може вивчатися в різних аспектах, то доцільно у процесі дослідження зосередити увагу на одному з них.

Об'єкту дослідження притаманна сукупність різноманітних зв'язків, як між елементами або структурними частинами самого процесу або явища, так і між виділеним об'єктом та іншими явищами психолого-педагогічного характеру. Вивчити в цілому певний педагогічний процес або явище у сукупності всіх його структурних частин або зв'язків у межах курсового дослідження доволі складно. Виходячи з цього, студент разом з науковим керівником визначає певні аспекти вивчення об'єкту, виділяє найбільш суттєві зв'язки та відношення, які можуть характеризувати, а потім змінювати об'єкт дослідження під час впливу на нього.

Предмет дослідження. Міститься в межах об'єкта – саме на ньому має бути спрямована увага, оскільки він визначає тему наукового дослідження бакалавра.

Об'єкт і предмет завжди взаємозв'язаними як загальне і конкретне, як система та її компонент. Об'єкт завжди є загальною сферою наукового пошуку, а предмет – тим конкретним, що виявляється у певному дослідженні. Разом із тим здобувачам освіти необхідно завжди пам'ятати, що чим вужчим буде предмет дослідження, тим глибшим, змістовнішим і цікавішим може бути саме дослідження.

Визначення предмета дослідження – виділення певного аспекту об'єкта має найважливіше значення у процесі наукового пошуку, оскільки саме предмет дослідження визначає тему курсової роботи.

Мета і завдання дослідження – це загальна спрямованість наукового пошуку, кінцевий результат конкретного дослідження. Мета завжди спрямовує дослідника на одержання нових знань про предмет дослідження, які сприятимуть підвищенню рівня ефективності сфери певної наукової галузі. При визначенні мети дослідження не рекомендується вживати слова «вивчення...», «дослідження...», «обґрунтування...», оскільки вони вказують не на кінцевий результат дослідження, а на спосіб його досягнення.

Завдання дослідження є конкретними діями дослідника, які сприяють досягненню визначеної мети. Послідовність визначення завдань обумовлена логікою наукового пошуку. При цьому кожне подальше завдання повинно впливати із попереднього, а цей взаємозв'язаний ланцюжок привести до досягнення мети дослідження. Необхідно пам'ятати, що завдання, по-перше, розкривають сутність усього процесу дослідження, по-друге, результати їх виконання мають бути відображені у висновках.

Дослідники-початківці повинні зважати на те, що у наукових дослідженнях існує своєрідна ієрархія завдань, яка охоплює:

- вивчення загальнотеоретичних питань дослідження;
- виявлення джерела виникнення проблемної ситуації;
- обґрунтування методики для розв'язання виявленої проблеми та її апробація;
- аналіз та узагальнення результатів дослідження;
- розробка практичних рекомендацій для впровадження результатів у практику.

Визначення завдань дослідження рекомендується робити у формі переліку дій дослідника, використовуючи такі формулювання: «Вивчити...», «Визначити...», «Виявити...», «Обґрунтувати...», «Встановити...», «Розробити...». Формулювання завдань дослідження – відповідальний момент при розробці його наукового апарату, оскільки завдання повинні бути відображені у заголовках розділів курсової роботи.

Мета і завдання, об'єкт, предмет повинні окреслювати сферу наукового пошуку, досліджувану у курсовій роботі.

Наприклад, якщо тема курсової роботи звучить так: «Українське народознавство як засіб формування морально-етичних цінностей молодших школярів з інтелектуальними порушеннями», то мета може бути сформульована таким чином: теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити зміст, форми і методи ефективного застосування народознавства як засобу формування морально-етичних цінностей молодших школярів з інтелектуальними порушеннями».

Методи дослідження являють собою способи внутрішніх і зовнішніх дій дослідника у процесі проведення наукового дослідження.

У цьому підпункті вступу, відповідно до логіки процесу дослідження, необхідно перелічити методи (методики), які були використані для виконання визначених завдань, не зосереджуючись на всебічному обґрунтуванні їх вибору, оскільки цьому буде присвячений окремий розділ роботи. Формулювання цього підпункту може бути таким: *«Для виконання завдань дослідження були використані такі методи:...».*

- **теоретичні:** аналіз педагогічної, науково-методичної літератури за фахом для порівняння, зіставлення, узагальнення одержаної інформації з метою визначення основних ідей і понять з досліджуваної проблеми;
- **емпіричні:** діагностичні (анкетування, бесіди, застосування діагностичних проб у процесі обстеження осіб з особливими освітніми потребами); спостережіння (пряме, побічне, включене спостереження, безпосереднє і опосередковане); прогностичні (метод експертних оцінок, моделювання, екстраполяція, ранжування); експериментальні (педагогічний експеримент);
- **статистичні:** кількісний та якісний аналіз даних з використанням методів математичної статистики (статистична обробка результатів та їхнє графічне відображення).

Наукова новизна важлива характеристика наукового дослідження будь-якого рівня, у тому числі й курсової роботи. Дослідник, визначаючи новизну одержаних даних, має чітко бачити межу між знанням про об'єкт дослідження, набутим раніше, і новими, одержаними у процесі цього дослідження. При цьому необхідно враховувати, що новим є те, що створене вперше або відоме, але використовується незвично, нестандартно, із відхиленням від загальноприйнятих схем і має позитивний ефект для розвитку конкретної галузі знань.

Враховуючи те, що курсова робота – це передусім робота навчально-дослідницького характеру, висувати високі вимоги до рівня новизни її результатів недоцільно. Але автор як науковець-початківець має показати уміння правильно визначити вид і рівень новизни одержаного результату і конкретно, не допускаючи узагальнених тверджень, сформулювати положення відповідно до перелічених вимог і змісту проведеного дослідження.

Формулювання положень наукової новизни результатів курсової роботи може бути таким: *«уперше одержано...», «виявлено... й удосконалено...», «розроблено нову методику ... із використанням традиційних засобів», «набуло*

подальшого розвитку...», «досліджено вплив...», «визначено залежність між...», «обґрунтовано...», «уточнено поняття...».

Зміст цього підпункту вступу подається у вигляді тезового переліку нових наукових положень, одержаних дослідником особисто.

Практичне значення одержаних результатів. Це важлива ознака курсової роботи, оскільки наукова робота цього рівня не завжди може претендувати на значний теоретичний результат. Під час роботи над цим підпунктом здобувач освіти повинен пам'ятати, що практичну значущість можуть мати результати як прямо адресовані для застосування на практиці, так і ті, що включаються в теорію, а вже через неї сприяють удосконаленню практичної роботи. У цьому підпункті необхідно зазначити, де, з якою метою і в якій формі можна їх використати, і яким може бути очікуваний результат.

Апробація результатів курсової роботи. Зазначається, на яких наукових з'їздах, конференціях, семінарах, нарадах, у яких друкованих збірниках оприлюднені результати досліджень, що включені до курсової роботи.

Структура роботи. У цьому підпункті, з урахуванням послідовності розміщення, необхідно подати перелік структурних компонентів курсової роботи й подати кількісні характеристики основного обсягу курсової роботи (кількість сторінок без урахування списку джерел і додатків), ілюстрацій, таблиць, списку використаних джерел і додатків.

Сформулювати цей підпункт можна так: *«Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст роботи висвітлено на сторінках основного тексту і містить таблиць і рисунків».*

2.5. Основна частина курсової роботи

Основна частина курсової роботи складається із розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожний розділ починають із нової сторінки. В основній частині курсової роботи здобувач освіти має лаконічно, логічно й аргументовано подавати науковий матеріал, виконуючи при цьому усі вимоги, які висуваються до друкованих робіт. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом вибраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів дослідження. У кінці кожного розділу формують висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

У **першому розділі** курсової роботи подається огляд джерел з теми дослідження, завданням якого є встановлення меж наукового дослідження, визначення його етапів і чітке формулювання завдання дослідження. З цією метою здобувачу освіти необхідно:

- здійснити огляд наукової літератури, в якому здобувач освіти окреслює основні етапи розвитку наукової думки за обраною проблемою;
- визначити коло науковців, які займалися розробкою питань, пов'язаних із темою дослідження;

- стисло, критично висвітлюючи основні думки, висловлені у роботах попередників, здобувач освіти повинен назвати ті питання, що залишились невирішеними, і визначити своє місце у розв'язанні проблеми;
- зазначити перспективні напрями подальших досліджень.

Бажано закінчити цей розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень в обраній галузі.

Для більш детального теоретичного обґрунтування проблеми дослідження, враховуючи кваліфікаційний рівень курсової роботи, рекомендується проаналізувати не менше 40-50 джерел як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, які видані, як правило, за останні 3-5 років. Під час теоретичного аналізу з проблеми дослідження не можна обмежуватися лише переказом наявної інформації, яка була отримана іншими авторами, а обов'язково здійснити самостійний критичний аналіз матеріалу й зазначити протиріччя у маловивчених чи зовсім невивчених питаннях з теми дослідження.

Потрібно пам'ятати, що неприпустимим є виконання роботи виключно за матеріалами підручників та навчальних посібників. Основними літературними джерелами мають бути статті, колективні монографії, публікації в періодичних виданнях тощо.

Доречно проаналізувати законодавчі, нормативно-правові документи, методичні рекомендації та програми виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами тощо.

Загальний обсяг аналізованих літературних джерел не має перевищувати 20-25% обсягу основної частини курсової роботи (приблизно 10-15 сторінок).

У **другому розділі** курсової роботи детально висвітлюють результати досліджень автора з характеристикою усього нового, що він вносить у розв'язання цієї проблеми. При цьому необхідно наголосити на повноті виконання завдання дослідження і достовірності отриманих результатів. Кількість параграфів експериментальної частини визначається відповідно до обсягу досліджень.

Щоб психолого-педагогічний експеримент мав позитивні результати, здобувач освіти повинен чітко сформулювати науковий апарат дослідження, ретельно продумати його етапи, зміст, можливі результати.

Перший параграф зазвичай присвячено обґрунтуванню й опису загальної методики та методів дослідження. В ньому необхідно стисло, але аргументовано, змістовно і відповідно до логіки процесу дослідження, назвати усі методи і методики, які були використані для виконання поставлених завдань, визначаючи, що конкретно досліджувалося за допомогою того чи іншого методу. Оригінальні (авторські) методи і методики необхідно охарактеризувати детально, а широко відомі стисло, з посиланням на джерело інформації.

Крім того, у цьому розділі необхідно охарактеризувати особливості організації дослідження, зокрема, розкрити його етапи, час, місце й умови проведення.

У психолого-педагогічному експерименті виділяють переважно три взаємопов'язані етапи: констатувальний, формувальний, контрольний, отже у

другому розділі доцільно виділяти три підрозділи, які висвітлюють сутність роботи на кожному з етапів.

На констатувальному етапі, який проводиться як початковий етап експерименту, вивчається стан об'єкту дослідження. Для цього здійснюється відбір осіб з певною патологією психофізичного розвитку, які виконують ряд діагностичних проб з метою встановлення рівня сформованості в них певного кола знань, умінь, навичок, розвитку тих або інших психофізіологічних процесів, окремих моторних або психічних функцій. Для проведення дослідження може бути відібрано дві групи осіб: експериментальна та контрольна, з урахуванням своєрідності розвитку дітей із складною структурою мовленнєвого порушення може бути обрана лише одна (експериментальна) група.

Застосування тих або інших діагностичних проб у процесі обстеження осіб з певною патологією передбачає:

- опис завдань, які пропонувалися, та інструкції, які отримували обстежувані;
- характеристику вибірки з точки зору тих ознак, які лежать в основі вибору груп для обстеження; такими ознаками стають ті якості осіб, що пов'язані з об'єктом дослідження, а також такі їхні характеристики, як вік, наявні розлади тощо (*наприклад, усі особи, що були обстежені, – діти старшого дошкільного віку з легкими інтелектуальними порушеннями*);
- опис того, які кількісні та якісні показники фіксувалися, яким чином здійснювалася реєстрація результатів у ході дослідження.

Окрім цього необхідно описувати процедуру проведення діагностичних завдань. Здобувач освіти повинен представити стимулюючий матеріал, а опитувальні бланки, зразки протоколів обстеження помістити в додатках до курсової роботи. Ця рекомендація стає вимогою, якщо діагностичні проби, які були використані в роботі, є самостійно розробленими або модифікованими студентом для експериментального дослідження.

Після проведення діагностики висвітлюються отримані результати і дається опис процедури їхньої обробки, включаючи використані методи математичної статистики. Зафіксовані первинні дані переводяться в зручну для сприйняття форму – графіки або таблиці, що демонструють кількісні співвідношення отриманих результатів. Крім того, деякі первинні протоколи, найбільш показові з точки зору інтерпретації результатів дослідження, повинні бути наведені в додатках.

Після викладу результатів проводиться їхня інтерпретація – роз'яснення того, що означають отримані результати з точки зору гіпотези, сформульованої в роботі, або її методичних та прикладних цілей. Необхідно також порівняти отримані результати з наявними даними у науково-методичній літературі.

За відсутності змістовної інтерпретації курсова робота не може претендувати на позитивну оцінку.

Обравши, наприклад, таку тему курсової роботи *«Дидактична гра як засіб формування кількісних уявлень старших школярів з інтелектуальними порушеннями»*, здобувач освіти здійснює виявлення рівня сформованості

кількісних уявлень у дітей, які обрані для проведення обстеження (це буде первинним обстеженням і, відповідно, констатувальним етапом експерименту).

Студент підбирає діагностичні завдання, визначає критерії оцінювання виконання дітьми діагностичних завдань, фіксує та аналізує результати проведеного дослідження.

На формуальному етапі експерименту в процесі здійснення педагогічного впливу на об'єкт дослідження здобувач освіти застосовує ті засоби, які є предметом дослідження (наприклад, комплекс підібраних та самостійно розроблених дидактичних ігор, які сприятимуть формуванню елементарних кількісних уявлень).

На контрольному етапі проводиться вторинне обстеження із застосуванням тих діагностичних завдань, які використовувалися на констатувальному етапі. Метою контрольного етапу є визначення динаміки змін об'єкта дослідження, які мають місце після проведення формувального етапу експериментальної роботи. Контрольний етап має підтвердити або спростувати гіпотезу дослідження, дозволяє зробити висновки щодо ефективності в провадженні зазначених методів (прийомів, засобів) навчально-виховної роботи.

Наявність у тексті експериментального параграфу, що містить практичні рекомендації, значно збільшує цінність виконаної дослідником роботи. У цьому параграфі у тезовій формі необхідно подати конкретні пропозиції щодо підвищення ефективності практичної діяльності у досліджуваній галузі. Ці пропозиції випливають з результатів виконаної дослідником роботи.

Кожний розділ курсової роботи завершується короткими висновками, де у формі тез необхідно відобразити подані у главі теоретичні і практичні результати.

Дослідницький матеріал основної частини курсової роботи може бути доповнений ілюстраціями (рисунками, малюнками, графіками, кресленнями, схемами, діаграмами) і таблицями, що містять текстовий і цифровий матеріал. Не рекомендується обтяжувати основний текст матеріалами такого виду, але слід враховувати, що в деяких випадках вони мають основне смислове навантаження, а текст є лише поясненням до них.

2.6. Висновки

Загальні висновки до курсової роботи відіграють роль підведення підсумків за результатами проведеної науково-дослідної роботи, де за логікою дослідження узагальнюється уся накопичена наукова інформація. У висновках, у співвідношенні із завданнями, має бути відображений процес проведення наукового пошуку як у теоретичному, так і в експериментальному плані. Висновки мають відображати найбільш важливі наукові та практичні результати, одержані в науковому дослідженні бакалавра, які повинні містити формулювання розв'язаної наукової проблеми (задачі), її значення для науки й практики. У висновках необхідно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

Зауважимо, що загальні висновки не мають бути механічним об'єднанням висновків до розділів.

Формулюються загальні висновки у вигляді пронумерованих абзаців. Їх логічна послідовність визначається відповідно до поставлених завдань. У першому пункті необхідно дати загальну оцінку стану дослідженого питання. Також необхідно у вигляді тез надати оцінку усього нового, що було отримано у процесі теоретичного й експериментального дослідження; визначити ступінь і повноту виконання завдань дослідження; вказати можливість використання одержаних результатів дослідження на практиці, визначити напрями подальших наукових досліджень цієї теми.

Обсяг загальних висновків повинен складати не більше 2-х сторінок.

2.7. Список використаних джерел

Список використаних джерел формується в алфавітному порядку, орієнтуючись на прізвища та заголовки праць авторів та оформлюється відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Приклад оформлення літературних джерел можна переглянути в Додатку 5.

Вивчення літератури треба починати з тих праць, де проблема відображається в цілому, а потім переходити до вузьких досліджень. Здобувач вивчає стан проблеми у галузі логопедії та олігофренопедагогіки (на матеріалі публікацій з досвіду роботи, вивчення особливостей роботи закладів спеціальної та інклюзивної освіти тощо. Після цього формулює мету і завдання власної пошукової експериментальної роботи.

2.8. Додатки. Завершуючи написання курсової роботи, необхідно систематизувати ілюстративний матеріал. Ілюстрації можна подавати у тексті, або оформляти у вигляді додатків, що дозволяють показати хід експериментальної роботи. Сюди включають – корекційні методики, конспекти занять, опис ігор, творчі роботи, ксерокопії архівних документів тощо. Усі додатки повинні мати нумерацію та назви, що відповідають їхньому змісту. Нумерація аркушів з додатками продовжує загальну нумерацію сторінок основного тексту роботи.

3. Правила оформлення курсової роботи

Текст курсової роботи друкується з одного боку сторінки аркуша формату А4. Поля на сторінках розміщуються так: ліворуч – 30 мм, праворуч – 10 мм, зверху – 20 мм, знизу – 20 мм.

Заголовки розділів друкуються великими літерами. На одній сторінці загального тексту має бути 28-29 друкованих рядків, а в рядку – 58-60 знаків із пробілами між словами включно.

Усі сторінки тексту нумеруються. Нумерація починається з титульної сторінки, але порядковий номер сторінки на ній не вказується; на всіх наступних він розташовується праворуч зверху.

Текст курсової роботи необхідно набирати шрифтом Times New Roman; розмір кегля – 14; інтервал між рядками – 1,5. Текст роботи не прийнято перевантажувати маркерами, курсивом, іншими шрифтами.

Повна ідентичність друкованого тексту і електронного файлу обов'язкова.

Бібліографічне оформлення роботи повинно відповідати вимогам Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 [Чинний від 2016-07-01].

Курсова робота виконується державною мовою.

Обов'язкова умова високої якості курсової роботи – її науковість, чітка логіка викладу матеріалу, правильність мовно-стилістичного оформлення. Текст повинен бути старанно вивірений і відредагований автором після комп'ютерного набору перед друком принтером.

Відповідальність за достовірність використаних у роботі числових, фактичних даних, цитат тощо несе автор.

Знак – (тире) застосовується для граматичних тире і вираження діапазону значень («с. 10–12»), причому в першому випадку він оточений інтервалами, а в другому інтервали не потрібні. Знак — (довге тире) не використовується.

Знак - (дефіс) застосовується тільки в складних словах («синьо-жовтий», «10-кратний», «3-й»).

Інтервали ставляться після усіх знаків розділу (., ; :) та ніколи не ставляться перед ними. Виняток становлять складні номери («Рис. 1.2», «Розділ 1.2.1.»), всередині яких інтервали не ставляться; однак після скорочень («Рис.», «Мал.», «Табл.») інтервал ставиться.

Посилання. При написанні курсової роботи здобувач повинен давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати, з яких наведено інформацію у роботі здобувача. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, а також дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг тощо. Посилатися варто на найновіші видання та публікації. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до нових видань. Максимальний обсяг цитувань для курсових робіт не повинен перевищувати 40% від загального обсягу тексту, а робота допускається до захисту за умови, якщо її текст визнається оригінальним (з високою унікальністю) не менше 70%.

Якщо використовуються відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул із джерела, на яке подано посилання у курсовій роботі.

Посилання на ілюстрації в курсовій роботі вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад, «Рис. 1.2».

На всі таблиці в курсовій роботі повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад:

«...в Таблиці 1.2».

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивися», наприклад: «див. Таблицю 1.3».

Таблиці. Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлюватися у вигляді таблиць. Таблиці розміщують після першого згадування про неї в тексті. Якщо вона складається із великої кількості рядків, то її можна переносити на наступну сторінку. Таблиці застосовують для уточнення та зручності порівнювання показників. Назва таблиці має точно і стисло відображати її зміст. Назву слід розміщувати над таблицею. Наведемо приклад оформлення таблиці.

Таблиця 4

Сформованість уявлень про геометричні фігури в молодших школярів з інтелектуальними порушеннями ЕГ та КГ після проведення формувального етапу експерименту

Геометрична фігура	Середньовідсоткове значення		Значення критерію достовірності
	ЕГ	КГ	
Круг	97,59	86,89	$\chi^2=4,7; p=0,03$
Трикутник	96,39	85,25	$\chi^2=4,3; p=0,04$
Круг	98,8	91,8	$\chi^2=2,7; p=0,1$
Квадрат	49,4	11,48	$\chi^2=21,1; p\leq 0,001$
Прямокутник	57,83	26,23	$\chi^2=13; p\leq 0,001$

Якщо таблиця вийшла за межі однієї сторінки, її переносять на наступну (без дублювання назви). За цих обставин над перенесеною частиною таблиці пишуть:

Продовження таблиці 4

1	2	3	4
Квадрат	49,4	16,39	$\chi^2=15,3; p\leq 0,001$
Прямокутник	89,16	83,61	$\chi^2=0,5; p=0,47$

Якщо в тексті роботи є тільки одна таблиця, то її позначають «Таблиця 1» або коли таблицю наведено в Додатку 1, «Таблиця 1.1»

Заголовки стовпців і рядків таблиці слід друкувати з великої літери, підзаголовки стовпців – з малої, якщо вони є продовженням заголовка, або з великої, якщо вони мають самостійне значення. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Таблиці ліворуч, праворуч і знизу обмежують лініями.

Розділяти заголовки і підзаголовки стовпців діагональними лініями не допускається. Заголовки стовпців, як правило, друкують паралельно рядкам таблиці. За необхідності допускається перпендикулярне розміщення заголовків стовпців. Таблицю (залежно від її розміру) розміщують під текстом з першою

вказівкою на неї або на наступній сторінці, а за необхідності — у додатку до роботи. Допускається розміщення таблиці вздовж довгого боку аркуша.

Якщо рядки або стовпці таблиці виходять за формат сторінки, то таблицю ділять на частини, які розміщують одна під одною або поряд.

Ілюстрації — рисунки (схеми, діаграми і т. ін.) розміщують для встановлення властивостей або характеристик об'єкта. На графічний матеріал мають бути посилання в тексті роботи.

За необхідності під графічним матеріалом розміщують пояснювальні дані. Слово «Рис.» і назву подають після пояснювальних даних (див. рис. 2).

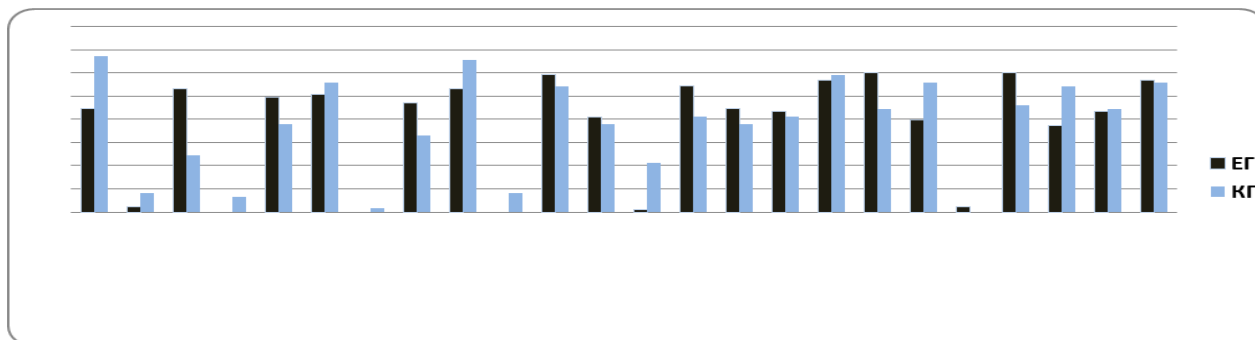

Рис. 2. Кількісні показники академічної успішності дітей ЕГ та КГ за результатами впровадження формульовального експерименту

Ілюстрації (за винятком графічного матеріалу додатків) слід нумерувати арабськими цифрами. Номер рисунка складається з номерів розділу та порядкового номера рисунка, відокремлених крапкою (Рис. 2.2.). Назва подається під рисунком посередині.

Ілюстрації кожного додатка позначають окремою нумерацією арабськими цифрами з додаванням перед цифрою позначення додатка (Рис. 2. 3).

Рисунок (діаграму, схему і т. ін.), як правило, слід розміщувати на одній сторінці. Якщо рисунок не вміщується на одній сторінці, дозволяється переносити його на інші сторінки. При цьому тематичну назву розміщують на першій сторінці, пояснювальні дані— на кожній сторінці і під ними друкують «Рис. ..., аркуш ...», якщо є кілька рисунків, і «Рис. 1, аркуш...», якщо є один рисунок.

Матеріали, які доповнюють текст курсової роботи, розміщують у додатках. Додатки наводяться в кінці роботи після списку джерел.

Нумерація. Сторінки нумерують, починаючи з 2-ої і до останньої у правому верхньому куті. Після закінчення кожної частини роботи пишуть назву наступної і далі — її зміст. Назву кожної частини роботи у тексті слід виділити. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без №.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕТОДИК

90-100 балів: курсова робота є самостійною завершеною науковою роботою, яка свідчить про високий рівень оволодіння студентом програмними знаннями, вміннями, навичками з логопедії, про вміння успішно використовувати методи наукового дослідження. Здобувач самостійно і правильно розробив науковий апарат, ретельно опрацював наукову та методичну літературу з проблеми дослідження, вміє логічно і послідовно викладати матеріал, робити висновки, пропозиції, захищати свою точку зору. Проведене студентом дослідження має достатнє теоретичне (теоретико- методичне) обґрунтування, чітку логічну послідовність, указує на високу результативність проведеної студентом роботи.

Оцінка в 90-100 балів засвідчує певну теоретичну та практичну значущість дослідження, наявність новизни.

Курсова робота виконана у повному обсязі і є реконструктивно-творчою за своїм характером. Робота має чітку змістову та структурну цілісність, повністю відповідає загальним вимогам та вимогам до технічного оформлення курсового проекту.

74-89 балів: курсова робота є самостійною студентською науковою роботою, яка свідчить про достатній рівень оволодіння здобувачем освіти програмними знаннями, вміннями, навичками зі спеціальних методик навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, про сформованість умінь використовувати методи наукового дослідження. Здобувач освіти вміє працювати з науковою та методичною літературою, послідовно викладати матеріал, правильно робить висновки, пропозиції, захищає свою точку зору.

Завдання дослідження в цілому виконані. Курсова робота має реконструктивно-творчий або реконструктивний характер.

У роботі є окремі недоліки. Це можуть бути незначні помилки при визначенні наукового апарату дослідження; неповна систематизація та аналіз наукової інформації; недостатня обґрунтованість отриманих результатів та висновків, недотримання окремих методичних рекомендацій щодо оформлення курсового проекту.

У цілому робота має змістову та структурну цілісність, відповідає загальним вимогам.

60-73 бали: курсова робота відображає задовільний рівень оволодіння здобувачем освіти програмними знаннями, вміннями, навичками зі спеціальних методик навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, сформованість умінь використовувати окремі методи наукового дослідження. Здобувач освіти правильно визначає основні поняття і терміни, намагається послідовно викладати матеріал, робити прості висновки, під час захисту може пояснити сутність педагогічних явищ, що характеризувалися у курсовій роботі, правильно розкриває основний зміст своєї роботи. Завдання дослідження

здобувачем освіти виконані неповністю. Курсова робота має репродуктивний характер.

У роботі є недоліки. Помилки при визначенні наукового апарату дослідження порушують змістову цілісність роботи, призводять до відхилень від теми, до неспроможності зробити аргументовані, обґрунтовані висновки; використання недостатньої кількості літературних джерел утруднює для студента систематизацію та аналіз наукової інформації; недостатнє теоретичне (теоретико-методичне) обґрунтування дослідження призводить до помилок у виборі та застосуванні методів дослідження.

У цілому робота має певну структурну цілісність, відповідає основним загальним вимогам. Якщо робота відповідає тим вимогам, які ставляться до технічного оформлення курсової роботи, оцінка на більшу не змінюється.

35-59 бали: курсова робота відображає незадовільний рівень оволодіння здобувачем освіти програмними знаннями, вміннями, навичками зі спеціальних методик навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, незадовільний рівень сформованості вміння використовувати методи наукового дослідження. Завдання дослідження не виконані.

Виклад матеріалу є безсистемним, із значними відхиленнями від теми. Здобувач освіти припускає велику кількість логічних помилок, не може здійснити аналіз фактів, зробити висновки. Здобувач освіти утруднюється у визначенні основних понять і термінів, у поясненні сутності об'єкту та предмету дослідження, не може переказати основний зміст своєї курсової роботи.

1-34 бали: здобувач освіти не засвоїв програмні знання, вміння, навички зі спеціальних методик навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Завдання дослідження не визначені і не виконані. Здобувач освіти не може пояснити основні поняття і терміни, не розуміє сутності об'єкту та предмету дослідження. Виклад даних являє собою переписування матеріалу з одного-двох друкованих видань, є безсистемним, не відповідає темі дослідження.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ

Освітня програма «Логопедія»

1. Особливості формування графомоторних навичок у першокласників із ДЦП
2. Особливості підготовки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату до навчання в школі
3. Формування математичних уявлень в учнів з інтелектуальними порушеннями засобами комп'ютерних ігор
4. Застосування елементів Монтесорі-терапії в формуванні уявлень про звичайний дріб у школярів з інтелектуальними порушеннями
5. Особливості розвитку словникового запасу учнів з ТПМ (інтелектуальними порушеннями) на онлайн уроках української мови
6. Особливості формування просторових уявлень у дошкільників із ТПМ (інтелектуальними порушеннями) в процесі фізичного виховання
7. Екологічне виховання дітей із ТПМ (інтелектуальними порушеннями) засобами народних традицій
8. Еколого-натуралістична позашкільна діяльність як засіб розвитку природничої компетентності підлітків з інтелектуальними порушеннями
9. Особливості роботи над вивченням геометричного матеріалу школярами з інтелектуальними порушеннями в умовах дистанційного навчання
10. Розвиток монологічного мовлення у дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ 3 рівня за допомогою мнемотехніки
11. Українські народні казки з тваринами, як засіб формування словника у дітей із ЗНМ III рівня
12. Формування звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з ФФНМ засобами художньої літератури
13. Обрядові пісні як засіб формування уявлень старших дошкільників з порушенням мовлення про народні свята
14. Формування математичних понять в учнів різних вікових груп з ООП.
15. Особливості формування обчислювальних навичок та умінь розв'язувати арифметичні задачі в учнів різних вікових груп з ООП.
16. Особливості формування уявлень про величину в учнів різних вікових груп з ООП.
17. Особливості формування уявлень про форму в учнів різних вікових груп з ООП.
18. Особливості формування просторових уявлень в учнів різних вікових груп з ООП
19. Психолого-педагогічні умови сенсорного розвитку дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення в умовах спеціального закладу дошкільної освіти

- 20.Реалізація сенсорного розвитку дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення у навчально-виховному процесі спеціального закладу дошкільної освіти
- 21.Особливості методики трудового виховання дитини з порушеннями мовленнєвого розвитку.
- 22.Формування бережливого ставлення до природи у навчально-виховному процесі початкової школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення
- 23.Музикотерапія в системі корекційної допомоги дітям з ТПМ
- 24.Розвиток мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку у процесі проведення занять з сенсорної інтеграції
- 25.Зміст та напрямки логопедичної роботи за методикою викликання звуків у невербальних дітей шляхом емоційного залучення
- 26.Рухливі ігри та ігрові вправи як засіб розвитку мовлення дітей раннього віку

Освітня програма «Олігофренопедагогіка»

1. Особливості формування уявлень про навколишній світ у дітей з інтелектуальними порушеннями
2. Особливості розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями
3. Особливості формування соціально-побутових навичок у дітей з інтелектуальними порушеннями засобами ігрової діяльності
4. Особливості трудового виховання дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями
5. Особливості формування математичних уявлень у дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціального закладу дошкільної освіти
6. Особливості сенсорного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями
7. Розвиток діалогічного мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями в процесі ігрової діяльності
8. Особливості формування часово-просторових уявлень у дітей з інтелектуальними порушеннями старшого дошкільного віку
9. Розвиток мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями засобами казкотерапії
- 10.Трудове виховання у професійному самовизначенні дітей з інтелектуальними порушеннями
- 11.Значення ігрової діяльності у формуванні патріотичних цінностей дітей з інтелектуальними порушеннями
- 12.Формування у дітей з інтелектуальними порушеннями навичок конструктивної взаємодії з однолітками методами кооперативного навчання
- 13.Естетичний розвиток дітей з інтелектуальними порушеннями засобами мистецтва
- 14.Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей з порушенням інтелектуального розвитку

- 15.Формування уявлень про масу тіла у дошкільників / молодших школярів з інтелектуальними порушеннями (або із ЗПР)
- 16.Особливості навчання дій множення та ділення (або: додавання та віднімання) молодших школярів з інтелектуальними порушеннями (або із ЗПР)
- 17.Засвоєння молодшими школярами з інтелектуальними порушеннями (або із ЗПР) знань про звичайні дробы та виконання арифметичних дій з ними
- 18.Формування у дошкільників / молодших школярів з інтелектуальними порушеннями (або із ЗПР) умінь спостерігати за тваринами у природі
- 19.Форми, методи та прийоми ознайомлення дітей дошкільного / молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями (або із ЗПР) з творами декоративно-ужиткового мистецтва (за вибором: графіки, живопису)
- 20.Методика навчання дітей з інтелектуальними порушеннями (або із ЗПР) аплікації / ліплення / композиції / гуашевої техніки / рисунку на уроках образотворчого мистецтва
- 21.Особливості використання методів навчання математики молодших школярів з інтелектуальними порушеннями
- 22.Корекційна робота з дітьми із ЗПР у початковій школі засобами арт-педагогіки
- 23.Особливості формування соціально-побутових навичок у дітей молодшого шкільного віку із ЗПР
- 24.Особливості навчання розповіді за серіями сюжетних картинок дітей із інтелектуальними порушеннями
- 25.Особливості методики навчання переказу казок та художніх творів дітей з інтелектуальними порушеннями
- 26.Використання елементів системи Монтесорі для розвитку уваги та пам'яті у дітей із затримкою психічного розвитку
- 27.Вплив занять гончарством (або ліпленням) на розвиток навичок письма у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями
- 28.Формування навичок самообслуговування у дітей дошкільного віку з руховими та інтелектуальними порушеннями засобами інноваційно-корекційних технологій
- 29.Естетичне виховання дітей із затримкою психічного розвитку засобами традиційного українського декоративно-ужиткового мистецтва

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дослідницька робота здобувачів вищої освіти: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 016 “Спеціальна освіта” / Укл. І. М. Дичківська, О.А. Козлюк, Г. М. Косарева, О. І. Косарева, Т. О. Павлюк, Н. М. Руденко, О.І. Степанова, Н. Ф. Федорова, О. В. Войтович, О. І. Юрчук; За заг. ред. І. М. Дичківської, О. А. Козлюк. Рівне: РДГУ, 2019. 112 с.
2. Коваленко В. Є., Перетяга Л. Є., Голуб Н. М. Методичні рекомендації до виконання індивідуального наукового дослідження магістра та його захисту-презентації для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта». Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019. 50 с.
3. Мацкевіч Ю. Р., Соловійова Т. Г., Заверико Н. В. Вимоги до написання курсових робіт : методичні рекомендації для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Спеціальна освіта» освітньо-професійної програми «Логопедія». Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 94 с.
4. Методичні рекомендації для організації і проведення самостійної науково-дослідної роботи студентів I курсу / Уклад.: А. П. Стадниченко, Я. Р. Оксентюк, Ю. Ю. Чайка. – Житомир : Видво ЖДУ, 2016. – 42 с.
5. Методичні рекомендації до написання курсових робіт за спеціальністю Спеціальна освіта / уклад. Г. М. Хворова, К.П. Гавриловська, Л.О. Котлова, А.В. Шаюк, Н.М. Шикірава. Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2022. 43 с.
6. Методичні рекомендації до написання курсових робіт зі спеціальної педагогіки / уклад. Н.М.Сінопальнікова.– Х.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2018. – 38 с.
7. Сидорчук Н.Г. До питання про організацію науково-дослідної роботи студентів педагогічних навчальних закладів / Сидорчук Н.Г. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // зб. наук. пр. у 2-х част. – Ч.-2./ редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2002. – 531 с. – С. 408-413.

ДОДАТКИ

Критерії оцінювання курсової роботи

№ з/п	Орієнтовні критерії оцінювання	Кількість балів
1.	Вагомість отриманих наукових результатів: • точність та коректність формулювань наукових положень та висновків, • наукова новизна та практична значущість, • актуальність обраної теми наукового дослідження, • чіткість постановки мети та завдань курсової роботи та повнота їх реалізації, • адекватність обраних методів наукового дослідження, • обсяг отриманих експериментальних даних та глибина їх інтерпретації, • дотримання наукового стилю викладу інформації.	До 55 балів
	Якість оформлення курсової роботи відповідно до встановлених вимог	До 10 балів
2.	Представлення результатів курсової роботи на захисті (якість доповіді та мультимедійної презентації, відповіді на запитання).	До 30 балів
3.	Оприлюднення результатів кваліфікаційної роботи: • участь в наукових конференціях, конкурсах студентських наукових робіт, • наявність наукової публікації за результатами курсової роботи (в друкованому чи електронному виданні), • впровадження результатів наукової роботи в практику, наявність актів впровадження.	До 5 балів
	Максимальна оцінка	100 балів

Приклад титульної сторінки

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Факультет природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти
Кафедра (назва кафедри)

ТЕМА

Курсова робота
зі спецметодик навчання і виховання
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Іваненко Марії Іванівни

Керівник _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Харків – 2023

Приклад оформлення змісту курсової роботи

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ В УЧНІВ З НОРМАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	5
1.1 Психолого-педагогічні основи формування навичок читання.....	5
1.2 Особливості оволодіння навичками читання школярами з інтелектуальними порушеннями.....	10
1.3 Завдання і зміст уроків читання з метою формування навичок виразного читання.....	15
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ ВИРАЗНОГО ЧИТАННЯ В УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	20
2.1. Опис програми експериментального дослідження стану сформованості навичок читання в учнів середнього шкільного віку з інтелектуальними порушеннями.....	20
2.2. Результати дослідження стану сформованості навички виразного читання в учнів з інтелектуальними порушеннями.....	23
2.3 Методи та прийоми роботи зі школярами з інтелектуальними порушеннями над формуванням навички виразного читання.....	29
ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	36

Приклад оформлення вступу курсової роботи

ВСТУП

Відповідно до Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 року № 2145-VIII, Національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI ст. особливого значення набуває забезпечення художньо-естетичної освіченості та вихованості особистості, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України. Чільне місце тут належить мистецтву. Його роль у формуванні особистості виняткова внаслідок потужної сили впливу на емоційний світ людини.

Наукові пошуки у галузі олігофренопедагогіки та спеціальної психології спрямовувались переважно на з'ясування етіології та особливостей розвитку пізнавальної діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями (Т. Єгорова, В. Липа, І. Марченко, С. Миронова, Н. Стадненко та ін.), пошук шляхів здійснення корекційно-розвивального впливу на них (Т. Вісковатова, І. Дмитрієва, Т. Ілляшенко, Н. Королько, Т. Сак, В. Синьов, О. Хохліна). Науковці підкреслюють, що діти з легкими інтелектуальними порушеннями відрізняються від вікової норми більш низьким рівнем та темпом розумового розвитку, що віддзеркалюється у різних видах пізнавальної діяльності, зокрема, у художньо-естетичній. Це суттєво ускладнює процес формування у дітей з інтелектуальними порушеннями категорії художньо-естетичних інтересів та їх подальший особистісний розвиток.

Питання художньо-естетичного виховання учнів спеціальних шкіл знайшли відображення в дослідженнях Т. Головіної, С. Міловської, у педагогічній практиці вчителів А. Соболева, Б. Козлова та ін. У сучасних дефектологічних дослідженнях проблеми пізнавальних, зокрема, естетичних інтересів торкалися спеціалісти у галузі олігофренопедагогіки (І. Дмитрієва, В. Синьов, В. Липа), але питання про особливості художньо-естетичних інтересів у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями та педагогічні умови формування цього особистісного феномену з метою посилення

корекційного впливу на розвиток дитини не вивчалися. Проте, для того щоб сформувати в учнів з легкими інтелектуальними порушеннями здатність сприймати та оцінювати прекрасне в мистецтві, потрібно розвинути інтерес до предметів художньо-естетичного циклу. Це позитивно вплине на їх емоційно-вольову сферу, сприятиме підвищенню їх пізнавальної активності. Ось чому виникла практично значуща потреба у дослідженні проблеми виховання художньо-естетичних інтересів у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Ця причина й зумовила вибір теми курсової роботи.

Об'єктом дослідження є художньо-естетичне виховання молодших школярів з легкими інтелектуальними порушеннями.

Предмет дослідження – процес виховання художньо-естетичних інтересів у молодших школярів з легкими інтелектуальними порушеннями.

Метою дослідження є визначення ступеня сформованості художньо-естетичних інтересів у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями та розробка й дослідна перевірка ефективності педагогічної програми з формування художньо-естетичних інтересів в учнів молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

В ході дослідження передбачено розв'язання таких **завдань**:

- вивчити стан досліджуваної проблеми в теорії та практиці виховання і навчання молодших школярів;
- визначити структурні компоненти, критерії та рівні сформованості художньо-естетичних інтересів у молодших школярів;
- виявити ступінь сформованості художньо-естетичних інтересів у молодших школярів з легкими інтелектуальними порушеннями;
- розробити, обґрунтувати та експериментально апробувати педагогічну програму формування художньо-естетичних інтересів з метою активізації пізнавальної діяльності та емоційно-вольової сфери молодших школярів з легкими інтелектуальними порушеннями.

У курсовій роботі використаний комплекс **методів дослідження**: теоретичних (вивчення психолого-педагогічної, музикознавчої літератури);

емпіричних (вивчення, узагальнення і систематизація педагогічного досвіду, аналіз навчальних планів, програм, констатувальний експеримент).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що подальшого розвитку набули сутнісні характеристики поняття художньо-естетичного інтересу; удосконалено критерії сформованості художньо-естетичних інтересів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці експериментальної програми з музики для учнів молодших класів з інтелектуальними порушеннями та напрацюванні й апробуванні в ході експерименту методичних рекомендацій з художньо-естетичного виховання школярів з легкими інтелектуальними порушеннями вчителів музики, вихователів, керівників гуртків.

Структура та зміст курсової роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (61 найменування) та додатків (на 20 сторінках). Робота містить 15 таблиць та 4 рисунка. Загальний обсяг курсової роботи становить 42 сторінки, з них 33 сторінки основного тексту.

Приклади оформлення бібліографічного опису

Один автор	Мартиненко І. Логопсихологія: курс лекцій. Навчальний посібник. 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ: ДІА, 2019. 120 с.
Два автори	Дегтяренко Т.М., Вавіна Л.С. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами. Суми: Університетська книга, 2008. 302 с.
Три автори	Синьов В.М., Матвєєва М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталості дитини: підручник. Київ: Знання, 2008. 360 с.
Чотири і більше Авторів	Базима Н.В., Качуровська О.Б., Коломієць Ю.В., Мартиненко І.В. Дитина з труднощами навчання в інклюзивному класі: монографія / За ред. Мартиненко І.В., Шеремет М.К. Київ: ДІА, 2018. 172 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядник(и)	Логопедія. Підручник. 5-тє., переробл. та доповн. / За ред. М.К. Шеремет. Київ: Видавничий дім "Слово", 2018. 856 с.
Без автора	Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг ред. М.А. Порошенко та ін. Київ, 2018. 252 с.
Автореферати дисертацій	Федорова Н.В. Формування гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.03 / Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка, Національна академія педагогічних наук України. Київ, 2019. 21 с.
Дисертації	Федорова Н.В. Формування гуманістичної педагогічної позиції майбутніх логопедів: дис.канд. пед. наук: 13.00.03 / Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка, Національна академія педагогічних наук України. Київ, 2019. 245 с.
Частина видання	
Розділ книги	Рібцун Ю.В. Дитина із порушенням мовленнєвого розвитку. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч.- метод. посіб. У 9кн. / за заг. Ред. А.А.Колупаєвої. Київ: ТОВ ВПЦ "Літопис-ХХ", 2010. Книга 9. 36 с. (Серія "Інклюзивна освіта")
Тези, доповідь	Козлюк О.А. Формування соціальних навичок у дошкільників з особливими освітніми потребами. Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти: Матеріали II Міжнародних педагогічних читань пам'яті професора Т. І. Поніманської. Рівне: Вид-ць О. Зень, 2019. С.93-95.
Стаття у збірнику наукових праць	Пилипенко О. М. Особливості емоційного інтелекту молодших школярів із порушенням мовленнєвого розвитку. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): зб. наук.праць. Вип 7. У 2 т. / За ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. Кам'янець-

	Подільський: ПП Медобори- 2006, 2016. Т. 1. С. 316-327.
Стаття з періодичного видання (журнал, газета)	Базилівська Т., Германюк О. “Я розмалюю життя”: Тренінг з використання арт-терапії для батьків дітей з особливими освітніми потребами. Дошкільне виховання. 2018. № 10. С. 26-28.
Електронні ресурси	Порядок організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-п#Text (дата звернення 07.07.2019).
Законодавчі та нормативні документи	Про дошкільну освіту: Закон України. Київ, 2001.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕТОДИК
НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ**

*для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності: 016 Спеціальна освіта*

Коваленко Вікторія Євгенівна

Науменко Наталія Вікторівна

Сінопальнікова Наталія Миколаївна

Галій Алла Іванівна

Методичні рекомендації

Відповідальний за випуск: Коваленко В. Є.

Комп'ютерна верстка: Коваленко В. Є., Науменко Н. В.

Коректор: Науменко Н. В.

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

Підписано до друку 18.01.2023 р. Ум. друк. арк. 1,92

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29